

ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

**Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої 25-річчю Медичного інституту
Сумського державного університету**

(Суми, 17–19 жовтня 2017 року)

За загальною редакцією О. О. Єжової

логічні прийоми мислення (аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати, міркувати, установлювати причинно-наслідкові зв'язки між фактами, процесами і явищами відповідно до законів логіки.

Висновок. Отже, розвиток здоров'язбережувальної самосвідомості нерозривно пов'язане з проблемою вибору орієнтирів, на які студент міг би спиратися у своїй діяльності. Таким орієнтиром виступає система здоров'язбережувальних цінностей, у якій зафіксовані унікальність людини і її здоров'я. Оцінка відіграє у процесі інтеріоризації цих цінностей роль регулятора психічних процесів.

УДК 378.147:378.17

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ХІМІЇ

Кочерга Є.В.

*Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України,
Київ, Україна
blago-2013@ukr.net*

The article outlines the main pedagogical conditions of formation of health-saving competence of future chemistry teachers, which play a special role in the professional training process. They are organizational-pedagogical, psychological-pedagogical and methodical conditions.

Keywords: Health-saving competence, pedagogical condition, future chemistry teacher.

W artykule przedstawiono główne pedagogiczne warunki powstawania zdrowie-zachowując kompetencji przyszli nauczyciele chemii, które odgrywają szczególną rolę w procesie szkolenia zawodowego. Są to warunki organizacyjno-pedagogiczne, psychologiczne-pedagogiczne i metodyczne.

Słowa kluczowe: Zdrowie-zachowując kompetencji, pedagogiczne warunki, przyszli nauczyciele chemii.

Здоров'я є найбільшою людською цінністю. Але, на жаль, у більшості випадків воно починає цінуватися вже тоді, коли втрачене. Тому, головною задачею педагогів є навчати підростаюче покоління цінувати здоров'я та вміти його берегти та зміцнювати. А для цього самі педагоги повинні здійснювати здоров'язбережувальну професійну діяльність, вести здоровий спосіб життя та бути прикладом для своїх вихованців. Адже, за словами Джеймса Болдуїна, діти майже ніколи не слухаються дорослих, але старанно їх наслідують.

Отже, під час професійної підготовки майбутніх учителів, зокрема і вчителів хімії, необхідно звертати увагу на формування у них

здоров'язбережувальної компетентності. Ефективність формування цієї компетентності залежить від створення конкретних педагогічних умов. Таким чином, визначення педагогічних умов формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх вчителів хімії є актуальною проблемою, яка потребує вирішення.

Мета: визначити та розкрити педагогічні умови формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх вчителів хімії під час їх професійної підготовки.

Методи: порівняльний і системний аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з теми дослідження.

Результати. Питанням формування різних аспектів здоров'язбережувальної компетентності майбутніх вчителів (зокрема, формуванню здорового способу життя, культури здоров'я, використання здоров'язбережувальних педагогічних технологій) присвячено праці В. Бобрицької, Д. Вороніна, В. Єфімової, Г. Жарої, О. Марків, Л. Соколенко та багатьох інших.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «умови» визначено, як «необхідні обставини, особливості реальної дійсності, які уможливають здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяють чомусь» [4, с. 1295], а поняття «педагогічний» визначено, як «такий, що відповідає правилам, установленим поняттям, вимогам педагогіки [4, с. 713]. У енциклопедичному словнику визначено поняття «умова», як філософську категорію, у якій відображаються універсальні відношення речі до тих факторів, завдяки яким вона виникає та існує. Завдяки наявності відповідних умов властивості речей переходять із можливості в дійсність» [9, с. 482].

С. Гончаренко визначає педагогічні умови, як обставини, за яких навчальні дисципліни, методика їх викладання, навчання і виховання подані в найкращих взаємозв'язках, що дає можливість плідно викладати, з одного боку, а з іншого – успішно навчатися [6]. Є. Хриков під педагогічними умовами розуміє «обставини, які обумовлюють певний напрямок розвитку педагогічного процесу; сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів, прийомів, засобів педагогічної діяльності» [10, с. 12].

У контексті формування здоров'язбережувальної компетентності погоджуємося з визначеннями педагогічних умов, які наведені у працях Н. Башавець (педагогічні умови – це обставини, що впливають на формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації, й урахування яких необхідне для підвищення ефективності цього процесу) [2, с. 255] та Т. Осадченко (педагогічні умови – це сукупність форм, методів і засобів освітнього середовища, що сприяє ефективності підготовки майбутнього вчителя до створення здоров'язбережувального середовища школи) [8, с.

230]. Цікавим, на нашу думку, є визначення педагогічних умов, представлене у дослідженні Т. Андрющенко: педагогічні умови – це сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників, які забезпечують ефективність і результативність процесу формування здоров'язбережувальної компетентності. До зовнішньої складової педагогічних умов відноситься комплекс форм, методів, прийомів, засобів, а також зміст навчання; внутрішньою складовою визначається рівень мотивації, сформованість інтересу, потреб, ціннісних орієнтацій, ціннісного ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих [1].

Отже, аналіз досліджень з даної тематики свідчить про значний інтерес науковців до проблеми визначення поняття про педагогічні умови. Але досліджень щодо визначення педагогічних умов формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх вчителів хімії, на нашу думку, не достатньо для повного вирішення цієї проблеми.

Таким чином, єдиного підходу до розуміння поняття про педагогічні умови у сучасній науці не існує. Тому, на основі, аналізу досліджень з цієї тематики, ми визначаємо, що педагогічні умови формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх вчителів хімії – це сукупність форм, методів, засобів та змісту навчання, які впливають на якість освітнього процесу і складають оптимальне освітнє середовище для засвоєння майбутніми вчителями хімії знань, умінь і навичок здоров'язбережувальної діяльності на основі мотиваційно-ціннісного ставлення до здоров'я та в кінцевому результаті підвищують рівень сформованості здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя хімії.

В. Бобрицька у своєму дослідженні визначає наступні педагогічні умови формування здорового способу життя у майбутніх учителів у процесі вивчення природничих наук: мотиваційне забезпечення діяльності студента, що ґрунтується на пізнавальній активності, діалогічності, креативності, практичній значущості навчального процесу для кожного суб'єкта діяльності та вільному виборі його позиції; використання у процесі реалізації навчально-виховних цілей вищої педагогічної школи предметного поля природничих дисциплін, зміст яких становить методологічне, теоретичне і прикладне підґрунтя дотримання здорового способу життя студентів, формування їх професійної компетентності; орієнтація процесу вивчення природничих дисциплін на суб'єктну позицію студента як носія індивідуального досвіду і способу життя; реалізація у процесі вивчення природничих дисциплін принципів пріоритетності гуманістичних цінностей, демократизму, індивідуалізації, самопізнання та саморозвитку; цілісність, безперервність процесу формування системи знань, умінь і навичок організації здорової життєдіяльності студентів; залучення студентів у процесі вивчення природничих дисциплін до діяльності, яка моделює їх майбутню професійну працю [3, с. 263-264].

В. Цись виокремлює наступні умови застосування здоров'язбережувальних технологій у навчальному процесі ВНЗ: психолого-педагогічні (практична спрямованість навчання, здійснення його проблемного характеру, індивідуально-диференційований підхід, спрямованість на розвиток здоров'язбережувальної компетентності) й організаційно-методичні (міждисциплінарний і суб'єктно-діяльнісний підходи на заняттях, проведення моніторингу та рефлексії під час навчання та корекція роботи відповідно до їх результатів) умови. Вони спрямовані на розвиток здоров'язбережувальної компетентності педагога як необхідної складової для виконання соціального замовлення на розвиток здорової особистості [11, с. 15].

Також цікавою, на нашу думку є класифікація педагогічних умов, запропонована С. Моркотун, яка виокремлює суб'єктивні внутрішньо особистісні (психологічні) та об'єктивні зовнішні (дидактичні, методичні, комунікативні, організаційні) умови [7, с. 121].

Отже, однозначного підходу до класифікації педагогічних умов у сучасній науці також немає. Тому, взявши за основу дослідження Т. Веретенко та М. Лехолетової [5, с. 90], ми визначаємо такі групи педагогічних умов формування здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя хімії: психолого-педагогічні умови; організаційно-педагогічні; методичні.

До психолого-педагогічних умов відносяться: формування психологічної готовності до обраної професії; переконлива усвідомленість майбутніми вчителями вагомості здоров'язбережувальної компетентності; реалізація суб'єкт-суб'єктних відносин між викладачем і студентами; активізація самоосвіти майбутніх вчителів щодо здоров'я збереження в освітньому процесі; створення сприятливого, емоційно-комфортного освітнього середовища для формування здоров'язбережувальної компетентності; дотримання особистісно орієнтованого підходу в організації навчально-виховного процесу у ВНЗ.

До організаційно-педагогічних умов відносяться: оновлення змісту професійної підготовки майбутніх вчителів теоретичними і практичними питаннями, спрямованими на формування здоров'язбережувальної компетентності; надання студентам можливості розвитку і застосування значимих здоров'язбережувальних умінь та якостей під час навчання; підвищення професійної компетентності професорсько-викладацького складу з питань здоров'язбережувальної діяльності, формування культури здоров'я; дотримання валеологічного та діяльнісного підходів в організації навчально-виховного процесу у ВНЗ.

До методичних умов формування здоров'язбережувальної компетентності відносяться: впровадження здоров'язбережувальних

технологій у навчально-виховний процес ВНЗ, використання досвіду діяльності педагогів і наукових шкіл, які вивчають здоров'язбережувальну діяльність; проведення моніторингу та рефлексії під час навчання і корекція роботи згідно з її результатами; дотримання компетентнісного підходу, спрямованого на формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх вчителів хімії під час їх професійної підготовки.

Таким чином, у контексті даної статті, ми практично повністю погоджуємося з визначенням педагогічних умов формування здоров'язбережувальної компетентності з результатами дослідження Т. Веретенко та М. Лехолетової. Але така класифікація та визначення педагогічних умов є не вичерпною і потребує розширення та доповнення.

Обговорення і висновки. Здоров'язбережувальна компетентність майбутніх вчителів хімії відноситься до ключових компетентностей, яку необхідно формувати під час професійної підготовки педагогів у ВНЗ. Для ефективного здійснення цього процесу необхідно створити конкретні педагогічні умови. Погоджуючись з результатами дослідження Т. Веретенко та М. Лехолетової, визначаємо, що до педагогічних умов формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх вчителів хімії належать психолого-педагогічні, організаційно-педагогічні та методичні умови. У подальших дослідженнях плануємо розширити та доповнити дані педагогічні умови.

Література

1. Андрищенко Т. К. Формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Т. К. Андрищенко. – Переяслав-Хмельницький, 2007. – 268 с.
2. Башавець Н. А. Теоретико-методичні засади формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації студентів вищих економічних навчальних закладів: дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Н. А. Башавець. – Одеса, 2012. – 556 с.
3. Бобрицька В. І. Теоретичні і методичні основи формування здорового способу життя у майбутніх учителів у процесі вивчення природничих наук: дис... д-ра пед. наук : 13.00.04 / В. І. Бобрицька ; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – Київ, 2006. – 480 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [авт. – уклад. Бусел В.]. – Київ ; Ірпінь : Перун, 2001. – 1440 с.
5. Веретенко Т. Сутність і класифікація педагогічних умов формування здоров'язберігальної компетентності майбутніх соціальних педагогів і працівників / Т. Веретенко, М. Лехолетова // Наукові записки. Серія : педагогіка. – 2017. – № 1. – С. 85-92.
6. Гончаренко С. У. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі / С. У. Гончаренко. – Київ : Вища школа, 2003. – 323 с.
7. Моркотун С. Б. Класифікація педагогічних умов формування презентаційних умінь студентів магістратури у процесі професійної підготовки /

С. Б. Моркотун // Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка. – Івано-Франківськ : Видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2011. – Випуск XL. – Частина 3. – С. 120-123.

8. Осадченко Т. М. Використання здоров'язбережувальних технологій як педагогічна умова підготовки майбутнього вчителя початкової школи / Т. М. Осадченко // Витоки педагогічної майстерності. – Полтава : Вид-во ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2015. – Вип. 15. – С. 229-233.

9. Український Радянський Енциклопедичний Словник : в 3-х т./ [Редкол.: А. В. Кудрицький (відп. ред.) та ін.]. – Київ : Голов. ред. УРЕ, 1987. – 736 с.

10. Хриков Є. М. Педагогічні умови як складова наукових знань / Є. М. Хриков // Шлях освіти. – 2011. – № 2 (60). – С. 11-15.

11. Цись В. В. Формування готовності вчителів у післядипломній освіті до застосування педагогічних здоров'язбережувальних технологій у початковій школі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / В. В. Цись. – Чернігів, 2011. – 20 с.

УДК 378.147:378.17

ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ СФОРМОВАНOSTІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ХІМІЇ

Є.В. Кочерга

*Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України,
Київ, Україна
blago-2013@ukr.net*

The article describes the essence of health-saving competence of the future chemistry teacher, its structure and the criteria of its formation, on the base of which we can identify high, sufficient, medium and low levels of its formation.

Keywords: health-saving competence, future chemistry teacher, criteria of formation, levels of formation.

W artykule przedstawiono istotę zdrowie-zachowując kompetencji oszczędzających na zdrowiu przyszłego nauczyciela chemii, jego struktury i kryteriów ich powstawania, na podstawie której możemy ustalić wysokie, wystarczające, średnie i niskie poziomy ich powstawania.

Słowa kluczowe: zdrowie-zachowując kompetencji, przyszły nauczyciel chemii, kryteria formacji, poziomy formacji.

Під здоров'язбережувальною компетентністю майбутнього вчителя хімії ми розуміємо інтегральну, динамічну риса особистості, засновану на поєднанні знань, умінь, цінностей і досвіду, що проявляється у здатності і готовності здійснювати здоров'язбережувальну діяльність у навчально-виховному